

POUZITÍ TANKOVÝCH A MECHANISOVANÝCH JEDNOTEK V SOUDOBÉM ÚTOČNÉM BOJI A OPERACI

Brig. generál Vladimír Janko

V soudobém údobí válek souvislých front a ohromných mnohamilionových armád, kdy i na vedlejších směrech je možné vytvořit značné taktické i operační hustoty, stal se hlavní formou útočného manévru čelní úder s průlomem nepřátelské obrany. Rychlé uskutečnění průlomu celé nepřátelské obranné sestavy je nezbytnou podmínkou k dosažení rozhodného výsledku, t. j. obklíčení a úplného zničení značných nepřátelských sil.

Soudobá obrana se vyznačuje značnou hloubkou, vysokým nasycením nejrozličnějšími palebnými prostředky, velikou možností širokého a rychlého manévru zálohami i palebnými prostředky jak po frontě, tak z hloubky. Je vybavena nejrozličnějšími technickými, opevňovacími i zatarasovacími prostředky. To všechno dává obraně možnost rychlé reakce na činnost útočícího, dovoluje v krátké době vytvořit rovnováhu, po případě převahu sil a prostředků na ohroženém směru, vytvořit novou obranu v hloubce, obnovit původní situaci protiúderem, popřípadě přejít do protiofensivy.

Hlavním úkolem útočícího tedy bude provést přípravy i samu útočnou operaci tak, aby nedovolil nepříteli těchto možností využít a je uskutečnit.

Toho je lze dosáhnout nenadálým, mohutným a rychlým úderem s cílem průlomu obrany a jeho rozvinutím na celou hloubku operační sestavy nepřítele. Obklíčením a zničením hlavního uskupení nepřítele dříve, než bude obránce s to soustředit síly a prostředky k obnově obrany v hloubce nebo k provedení protiúderu.

Jedním z hlavních bojových prostředků, které nám umožňují provést takový úder, jsou tankové a mechanisované jednotky.

Tankové a mechanisované jednotky mají vysokou taktickou i operační pohyblivost. Mají velkou údernou sílu, mohutnost palby a jsou chráněny pancířem.

Tyto vlastnosti umožňují nejen zvýšení úderné síly vševojskových jednotek a jejich tempa průlomu, ale i prudké rozvinutí úspěchu do značné hloubky. Stejně umožňují i samostatné vedení útočného i obranného boje v operační hloubce nepřátelské obrany. Tím vším umožňují také provádění rozhodných forem manévru na obklíčení a zničení značných nepřátelských sil v útočné operaci. Dovolují je izolovat od přicházejících záloh a tak rozbíjet a ničit nepřítele po částech.

Ani jedna velká útočná operace Velké vlastenecké války nebyla provedena bez hromadného použití velkých počtů tanků. Z řady velkých útočných operací, jako stalingradské, běloruské, hornoslezské, berlínské a jiných, vidíme, že čím více bylo ve vševojskových svazech (armádách a frontách) tankových a mechanisovaných jednotek, čím více byly nasyceny tanky, tím hlubší a rozhodnější cíle jim bylo možno při útočných operacích postavit.

Tankové a mechanisované jednotky zvyšují tempo útoku, zvětšují hloubku útočné operace, působí na její nepřetržitost, urychlují zničení nepřítele, zvyšují rozmach operace.

Proto se tankové a mechanisované jednotky v průběhu Velké vlastenecké války staly rozhodujícím prostředkem rozvinutí úspěchu v útočných operacích.

Význam a úlohu tankových a mechanisovaných jednotek v soudobé útočné operaci však nemůžeme posuzovat izolovaně od jiných druhů vojsk. Bez součinnosti s pěchotou, dělostřelctvem, letectvem, ženijními jednotkami a jinými druhy vojsk by nikdy nemohly splnit úkoly a dosáhnout úspěchu, neboť každý druh vojsk má v soudobém boji i operaci své důležité místo a úlohu podle podmínek a údobí operace.

Otázka součinnosti druhů vojsk je jednou z nejsilnějších stránek stalinského operač-

ního umění i taktiky. Je založena na střizlivém zhodnocení reálních možností technických bojových prostředků a jednotlivých druhů vojsk v těch nebo jiných podmínkách a údobích útočné operace. Vážít takto otázky součinnosti přineslo stalinské vojenské umění v průběhu Velké vlastenecké války řadu různých forem organizace i způsobů použití tankových a mechanisovaných jednotek v závislosti na různých podmínkách v tom nebo onom údobí války.

Sovětská armáda dostávala v průběhu války stále více soudobé bojové techniky, především tanků, děl a letadel, které byly neustále a značně zdokonalovány. Byl tu nepřetržitý a prudký růst kvality a kvantity. Měnila se technika, její počty, měnil se ráz i síla nepřátelské obrany.

Všechno to i řada jiných podmínek mělo značný vliv na rozvoj jednotlivých druhů zbraní, na jejich kvalitu. Měnila se úloha i význam jednotlivých druhů vojsk v soudobém boji i operaci. Měnily se formy organizace i způsoby využití různých jednotek.

To je další stránka sovětského vojenského umění, které na rozdíl od buržoasního nezná šablony a neměnná pravidla ve vedení boje i operace, ve formách organizace i využití jednotek různých druhů vojsk. Neustále je rozvíjí podle různých podmínek vedení boje, operace i války v celku.

Jedině stalinská vojenská věda správně rozpracovala teorii použití tankových a mechanisovaných jednotek a správně určila jejich úlohu a význam v porovnání s ostatními druhy vojsk již dávno před začátkem druhé světové války.

V průběhu Velké vlastenecké války pak přinesla řadu způsobů bojového využití vyšších tankových a mechanisovaných jednotek určených k řešení operačních úkolů stejně jako taktických jednotek určených k boji v těsné součinnosti s jinými druhy vojsk ve vševojskovém boji.

Přesto však v průběhu celého vývoje vidíme, že tankových a mechanisovaných jednotek bylo v útočných operacích v podstatě používáno hlavně

a) s taktickými cíli k přímé podpoře pěchoty a k jiným úkolům v těsné součinnosti s vševojskovými jednotkami ve vševojskovém boji,

b) s operačními nebo operačně taktickými cíli k rozvinutí průlomu do celé operační hloubky ve větších tankových a mechanisovaných jednotkách složených z různých druhů vojsk. K plnění úkolů přímé podpory pěchoty bylo používáno taktických tankových jednotek různého složení a výzbroje, které velitel armády podle potřeby přiděloval pěším sborům 1. sledu.

Velitel sboru pak zpravidla přiděloval většinu těchto jednotek k podpoře pěších divisí prvního sledu a část v síle pluku (brigády) si ponechal v záloze k zesílení úderu nebo rozvinutí úspěchu. Někdy, byl-li nedostatek tanků, byly zálohy slabší.

Velitel divise přidělené tanky zpravidla dále nepřiděloval. Ponechával si je pod svým velením a dával jim také sám úkoly. Využíval jich centralisovaně na hlavním směru s tím, aby jich mohl rychle využít tam, kde se projevil úspěch, a přejít rychle do pronásledování. Dělit tanky a přidělovat je pěším plukům nebo praporům (decentralisace) bylo přípustné při průlomu silně opevněné obrany, kde bylo nutné dosáhnout těsnější součinnosti, nebo když centralisované velení nebylo výhodné vzhledem ke zvláštním podmínkám při boji v osadě, v lese, bažinách a p.

Po prolomení taktické hloubky obrany pěšími divisemi byly zasazovány armádní rychlá skupina a frontová rychlá skupina s cílem rozvinout průlom do hloubky. Ty měly různou sílu a složení v různých operacích i údobích války. Nebyl-li první sled dostatečně silný k prolomení celé taktické hloubky, bylo často nutno zasadit armádní rychlou skupinu k doprolomení taktické hloubky. Tento zjev byl krajně nežádoucí, neboť vedl k předčasnému opotřebování sil armádní rychlé skupiny a do jisté míry snižoval i rychlost operace předčasným snížením průbojnosti armádní rychlé skupiny.

Armádní rychlá skupina postupovala po prolomení taktické hloubky rychle do týlu nepřítele vzdalujíc se často na několik desítek kilometrů od hlavních sil armády.

Aby bylo zabezpečeno rychlejší tempo operace, rychlejší rozčlenění nepřítele a obklí-

čení jeho hlavních sil ovládnutím důležitých objektů v hloubce nepřátelské obrany a vyplněna tak mezera mezi armádní rychlou skupinou a hlavními silami, aby byly kryty jejich boky a týl proti činnosti rychlých nepřátelských záloh, vysílal velitel sboru i velitelé pěších divísi zpravidla předem posunuté oddíly. Velitel sboru k tomu zpravidla použil zesílené tankové brigády (pluku), kterou měl v záloze. Neměl-li takovou zálohu, použil zpravidla tankové jednotky, kterou v průběhu útoku po prolomení taktické hloubky obrany odebral některé pěší divísi. Tím zase pěší divise byla značně oslabena na své úderné síle a odolnosti před protiútoky nepřátelských tanků snižovalo se tempo jejího postupu.

Nepřítel se mohl lehce svými tankovými zálohami vklínit mezi armádní rychlou skupinu a hlavní síly armády, vyjít na týl armádní rychlé skupiny, přehradit cesty a znemožnit její zásobování, kromě toho mohl touto mezerou vyvést často značnou část svých obklíčených sil předem určených k úplnému zničení.

Hloubka nepřátelské obrany neustále vzrůstala, rostlo i její nasycení nejrůznějšími palebnými prostředky i tanky a samohybnými děly. Zvyšovala se její nasycenost překážkami nejrůznějšího druhu, rostla i její schopnost rychlého manévru zálohami. Jestliže ve stalingradské operaci byla taktická hloubka nepřátelské obrany do 5 km a armádní rychlé skupiny mohly vejít do průlomu po prolomení nepřátelské obrany pěšími divisemi na hloubku 3 až 4 km, zahrnuje dnes taktická hloubka zpravidla ještě i druhé obranné pásmo.

Předem posunuté oddíly vytvářené z tankových jednotek přímé podpory se ukázaly slabé pro úspěšné řešení uvedených úkolů v těchto podmínkách.

Tyto okolnosti si vyžádaly i příslušný růst sil a prostředků při vedení útoku na takovou obranu. Bylo nutno zvyšovat průraznou sílu prvního sledu. Bylo třeba těsnější součinnosti vojsk prvního průlomového sledu a přímé podpory pěchoty tanky do větší hloubky. Bylo třeba většího tempa průlomu a narůstání úderu z hloubky a tím hlubšího uclnění útočné sestavy, zabezpečující rychlé přenesení boje do celé hloubky nepřátelské sestavy. K tomu bylo třeba nasytit více první průlomový sled tanky a samohybnými děly, zabezpečit jejich těsnou součinnost s pěšími jednotkami a s ostatními druhy vojsk na celou hloubku boje i operace — vytvořit větší počet rychlých, dostatečně silných sledů ve vlastní sestavě, schopných rychle žítvit z hloubky.

Vzrůstající ekonomické možnosti vytvoření hrdinskou prací dělníků i techniků na závodech byly nezbytnou podmínkou, která umožnila uskutečnění této potřeby.

Tak v průběhu vývoje tankových a mechanisovaných jednotek ve Velké vlastenecké válce rostlo nejen nasycení taktických sledů tanky a samohybnými děly, ale vznikaly nové mohutnější vyšší tankové a mechanisované jednotky určené k rozvinutí průlomu do značné hloubky.

Jestliže ve stalingradské operaci byly skupiny pro rozvinutí úspěchu v sestavě několika tankových a mechanisovaných sborů, byly v berlínské operaci tvořeny armádní rychlé skupiny z tankových nebo mechanisovaných sborů a frontové rychlé skupiny byly složeny z tankových armád.

Je vidět, že čím více rostla mohutnost armád a jejich prostředků vcelku, zvláště dělostřelectva a letectva, čím větší byly počty tanků, vyšších tankových a mechanisovaných jednotek, čím více a mohutnějších bylo sledů rozvinutí úspěchu, tím větší byl rozmach operací, jejich hloubka, šířka i rychlost, tím rozhodnějších cílů bylo dosaženo.

V dnešním údobí rozvoje tankových a mechanisovaných jednotek vidíme, jak tanky a samohybná děla vrůstají organizačně nejen do vyšších vševojskových jednotek, ale i do pěších útvarů jako přímá podpora pěchoty.

Neodporuje dřívějším zásadám, že se tankové jednotky přímé podpory přidělují po součástech pěším plukům, popřípadě i praporům, neboť soudobá obrana i polního typu nabývá čím dále tím více rázu dřívější dlouhodobé obrany (zakopané tanky v obraně jsou vlastně pevnostmi), je nasycena nesmírným množstvím různých palebných prostředků i nejrůznějších zátarasů. To vyžaduje nejtěsnější součinnosti tanků s pěchotou a s ostatními zbraněmi. Kromě toho vzrostla taktická hloubka obrany. To vyžaduje těsné součinnosti všech zbraní do větší hloubky. Velké množství tanků a samohybných děl v celé hloubce

obranu a tím i neustálé nebezpečí silných tankových protiútoků vyžadují neustálé přítomnosti tanků a samohybných děl v sestavě pěchoty, které jsou s to doprovázet pěchotu a okamžitě čelit vzniklému nebezpečí.

Druhé pásmo nepřátelské obrany bývá zpravidla obsazeno sborovými zálohami nepřítelů. I když tomu tak není, může být při dnešní motorisaci a mechanisaci nepřítel rychle obsazeno armádními zálohami. Kromě toho má nepřítel možnost v krátké době soustředit značné zálohy jak k obnovení fronty, tak k vytvoření souvislé a dostatečně pevné obrany v hloubce. To vyžaduje, aby až ve sboru byl druhý sled složen tak, aby mohl rychle doprolomit hlavní obranné pásmo, vzít druhé obranné pásmo z chodu a rychle vytvořit podmínky pro zasazení armádní rychlé skupiny do průlomu.

Má to být jednotka, která má velkou průraznou sílu i schopnost obrany proti značným silám nepřátelské pěchoty a tanků, která při rozvíjení operace do hloubky může daleko lépe plnit úkoly davané dříve tankovým jednotkám přímé podpory vysílaným jako průzkumný oddíl, která by mohla rychle postupovat za armádní rychlou skupinou, zabezpečovat její boky a týl a působit k rychlému rozdělení nepřátelských sil, a v čas potřeby úspěšně čelit protiútokům značných sil nepřítelů do boku a týlu armádní rychlé skupiny, která se vzdálila od hlavních sil armády. Jednotku, která by postupem za armádní rychlou skupinou vytvořila spojovací bojový článek mezi armádní rychlou skupinou a hlavními silami armády.

Taková jednotka v 2. sledu armádního sboru dává možnost rychlejšího zakončení úplného obklíčení nepřítelů a účinné a včasné izolace přicházejících rychlých nepřátelských záloh navzájem i od hlavního obklíčovaného uskupení nepřítelů.

Takovéto využití tankových a mechanisovaných jednotek v prvním (průlomovém sledu armády) plně odpovídá soudobým podmínkám vedení útočné operace. Zajišťuje při správně organizované součinnosti s jinými druhy vojsk, při náležitém dělostřeleckém, ženijním, leteckém, chemickém i protileteckém zajištění, nejen vysoké tempo průlomu a jeho rychlé rozvinutí do hloubky, ale i čelení všem pokusům nepřítelů o obnovení fronty. Zabezpečuje dostatečné zasazení armádní rychlé skupiny do průlomu. Doprolomením hlavního obranného pásma a vzetím druhého obranného pásma z chodu umožňuje zachovat síly a prostředky armádní rychlé skupiny pro boj v operační hloubce nepřítelů a tím zachovat její průbojnou sílu a potřebnou rychlost postupu.

Armádní rychlá skupina je mocným, rozhodným prostředkem pro rychlé rozvinutí taktického úspěchu v úspěch operační v armádní útočné operaci.

Může přitom plnit různé úkoly jako:

- operační obklíčení nepřátelského uskupení v součinnosti s rychlou skupinou sousední armády a tím vytvoření podmínek pro taktické obklíčení a úplné zničení nepřítelů hlavními silami armády,
- rozdělení nepřátelské sestavy, ničení jeho týlu a velení a vytvoření podmínek pro zničení nepřítelů po částech,
- pronásledování ustupujícího nepřítelů a vedení boje s jeho zálohami přicházejícími z hloubky,
- ovládnutí důležitých objektů v operační hloubce nepřátelské obrany a udržení jich do příchodu hlavních sil armády,
- ovládnutí důležitých objektů a obranných pásem, rozšíření průlomu, zničení bližších operačních záloh, činnosti k rozšíření průlomu zabezpečit zasazení frontové rychlé skupiny.

Síla a složení armádní rychlé skupiny může být různá podle úkolu a podmínek armádní útočné operace.

V našem údobí je to zpravidla vyšší tanková nebo mechanisovaná jednotka (divize, sbor), zesílená jinými druhy vojsk podle úkolu, celkového rozmachu a podmínek operace fronty, skupiny front jako celku a úlohy armády v ní.

Stejně tak podle podmínek může být různá i doba a čára jejího zasazení do průlomu.

Při průlomu soudobé, dobře vybudované polní obrany to zpravidla bude, když sbory prvního sledu armády ovládnou druhé obranné pásmo.

Dovedné využití armádní rychlé skupiny a její zasazení do průlomu má rozhodující význam pro rychlé přenesení boje do celé hloubky operační sestavy nepřítele, rozčlenění, obklíčení a postupné zničení jeho sil a i pro dosažení rozhodného cíle nejen armády, ale často i frontu, popřípadě skupiny front.

Podmínkou úspěchu armádní rychlé skupiny a tím i armády jako celku je

- pečlivá příprava a organizace zasazení,
- zabezpečení zasazení armádními sbory prvního sledu,
- pečlivá příprava a provedení dělostřeleckého, leteckého, protiletectvého, ženiijního a chemického zabezpečení zasazení,
- dokonalá organizace součinnosti s jinými druhy vojsk a armádními sbory prvního sledu při zasazení do průlomu, s letectvem, armádními sbory, zvláště jejich mechanisovanými divisemi, se sborem druhého sledu, se sousední armádní rychlou skupinou i uvnitř samé rychlé skupiny při vedení boje v hloubce nepřátelské obrany,
- dokonalá taktická příprava štábů i jednotek,
- dokonalá příprava organizace materiálně technického zabezpečení,
- nepřetržitá znalost situace a stálost spojení,
- pružnost a dovednost velení armádní rychlé skupině, smělost, rozhodnost a rychlost manévru při bojové činnosti v operační hloubce.

Dosáhnout rozhodného operačního, po případě strategického cíle v soudobých operacích je možné jen společným úsilím velikých mas všech druhů vojsk v rámci fronty a ještě častěji celých skupin front, aby bylo zabezpečeno živení úderu z hloubky na celou, často několikasetkilometrovou hloubku.

Proto po zasazení armádních rychlých skupin a vytvoření podmínek bývá při frontové operaci zasazena frontová rychlá skupina, složená z několika vyšších tankových a mechanisovaných jednotek. Jejím cílem je boj s hlubšími operačními zálohami a rozvinutí úspěchu do značné hloubky.

Takové využití vyšších tankových a mechanisovaných jednotek, určených k rozvinutí taktického průlomu v hluboký průlom operační, plně odpovídá soudobým podmínkám vedení útočných operací. Zabezpečuje mohutnost a rychlost úderu a jeho narůstání na celou hloubku obrany nepřítele. Zbavuje ho možnosti soustředění sil zabezpečuje rozbíjení nepřítele po částech a přispívá k velikému rozmachu soudobých útočných operací a k dosažení rozhodných cílů.

Z toho, co tu bylo uvedeno, vyplývá, že se vývoj tankových a mechanisovaných jednotek nezastavil, nýbrž naopak že se s bouřlivým růstem ekonomických sil, s nebyvalým rozvojem vědy a techniky v socialistickém zřízení i vzhledem k stavu nepřátelské obrany i jiných podmínek bude dále rozvíjet.

S měnícími se podmínkami se budou i dále v budoucnu v menší nebo větší míře měnit i organizační struktura i způsoby použití jak jednotek s určením taktickým, tak i operačním.

Přes značný kvalitativní a kvantitativní růst tankových a mechanisovaných jednotek však musíme střízlivě a reálně vážit jejich možnosti a vystříhat se jakéhokoli přeceňování jich a nedoceníení významu ostatních druhů vojsk.

Všechny druhy vojsk mají své důležité místo v soudobém boji i operaci a jedině společným jejich úsilím možno dosáhnout vítězství.

